

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 40

3

OCTOMVRIE

1926

În acest număr: După fuziune de *Alexandru Hodoș*; *Viața omului*, *Hronicul Bucureștilor* de *Ion Dinu*; *Asemănări și chipuri*: filoiudaismul lui Nietzsche, antiiudaismul lui Dostoievski de *G. M. Ivanov*; *Un cântec de iubire* de *Septimiu Popa*; *Insemnări literare*: E. Lovinescu, *Istoria civilizației române*, de *Al. Lascarov-Moldovanu*; *Budapesta care se răzbună* de *Corneliu Codarcea*; *Săptămâna literară*: *Conflictul moral dela „Gândirea”*; *Un poet despre poeți și poezie*; *Istoria literaturii române în ungurește* de *D. I. Cucu*; *Insemnări*: *Bărnuțiu, candidat de episcop*, *Caractere*, *Groparii ideii naționale*, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ No. 16

623

Un exemplar 10 Lei

623

Țara Noastră

După fuziune

Acum, când vesela grădină a teatrului Cărbuș și-a închis stagiunea de vară, și printre frunzele îngălbenite, cari cad în liniștea serilor friguroase, nu se mai aude niciun ecou din cupletele săltărețe ale pertractării, d. Iuliu Maniu s'a înțeles, în fine, cu d. Ion Mihalache, iar fuziunea cântată pe d ferite arii amenință să devină o realitate.

Povestea o cunoașteți, căci ea e veche de șase ani. De șase ani, cu o cosmografică regularitate, din primăvară până în toamnă și din toamnă în primăvară, opinia noastră publică, din ce în ce mai indiferentă, era bombardată cu ediții speciale, în cari d. Kalman Blumenfeld, sau d. Albert Honigman, acești dezinteresăți intermediari ai democrației române, anunțau cu litere de-o șchioapă consumarea așteptatei împreunări. Și tot de atâtea ori, oaspeții pctiți la nuntă deveneau martorii unui divorț anticipat. Repetându-se mereu, scena începuse se devină plicticoasă, și a fost nevoie să fie pusă, ca variație, pe muzică. Atâta a așteptat excelentul comic popular, d. C. Tănase pentru a-și distra cliențea cu un subiect de permanentă actualitate: — „Eu pertractez, tu pertractezi, el pertractează!...”

S'ar părea îndecând după întâmpăriile petrecute în zilele din urmă, că subiectul a fost ucis odată cu sfârșitul melancolic al vacanțelor. În decorul rece al toamnei am rămas cu un motiv de răs mai puțin. Trebuie să ne supunem rigorilor ant timpului.

Vina întreagă, după toate aparențele, o poartă d. Iuliu Maniu, care, învingându-și propriul său temperament, și luându-și inima în dinți, s'a hotărât, definitiv și iremediabil, pentru contopirea cu țărâniștii d-lui Ion Mihalache. Partidul, în majoritatea lui, s'a supus, tocmai când (picanta potrivire!) tineretul ardelean din comitetul de-o sută ajunsese la convingerea, că drumul cel adevărat al fericirii lor

politice duce prin sufrageria dlui Al. Constantinescu, fost și viitor ministru al Comitetului agrar. Dar însuflețiii electori de pe Someș, de pe Olt și de pe Târnave, în loc să o apuce spre partidul liberal, cum ajunseseră să dorească, s'au trezit în brațele partidului țărănesc. Au schițat bițil oamenilor, un gest sfios de protestare, și pe urmă s'au, supus. Ceeace nu reușește să facă disciplina completează, de obicei tăria de bronz a principiilor.

Și iată cum, fuziunea național-țărănistă, cu toate argumentele protivnice ale dlui dr. N. Lupu, cu toată supărarea fulgerătoare a dlui N. Iorga, e pe cale să se realizeze. Numai câteva zile ne mai despart de congresul celor două partide, care va avea rolul de a consfinți printr'un vot hotărâtor îndelung pregătită legătură. Unii glumeți, sprijinindu-se puțin și pe experiența trecutului, ar dori să ne facă să credem, că tot mai e posibilă o ruptură. Oamenii de spirit au, mai totdeauna, memoria bună. Ei știu, că fuziunea de astăzi s'a mai deucetucel puțin odată, în sânul diferitelor comitete, mai mult sau mai puțin executive, ale celor două partide pertractoare, pentru ca în urmă, după discuțiile înfierbântate ale aceluiaș congrese, totul să trebiască să fi reluat dela început. Nu s'a șters încă, din amintirea cătoriva, homerical banchet dela „Suzana“, unde s'a băut a'âtea cupe de șampanie spumoasă în cinstea aceluiaș fuziuni, care s'au desfăcut a doua zi. N'am uitat de tot edițiile speciale ale „Luptei“ și ale „Adevărului“, cari vesteau, prin glasul răgușit al vânzătorilor de ziare epuizați de atâta fugă, evenimentul istoric, în care ajunsem să nu mai credem niciunul..

Mai poate interveni, adică, o surpriză. Să nu ținem deocamdată seama de ea, și să ne închipuim stând dinaintea unui fapt îndeplinit: d. Iuliu Maniu s'a hotărât.. Dacă vom fi păcăliți și de data aceasta, constatările noastre se vor învărti în jurul unei inocente și vesele h'poteze. Iar d. Tănase dela „Cărbuș“ se va bucura. La vară vom asculta din nou cupletele pertractării.

Până una alta, lucrurile au luat o întorsătură serioasă. Peste o săptămână vom avea un nou partid pe firmamentul vicții noastre publice. Va fi un luceafăr, o cometă călătoare, sau un simplu bolid? Nu e nevoie de prea multă astronomie politică pentru a ajunge la concluzia, că noul astru nu e sortit să aibă, nici orbită statornică, nici strălucire de lungă durată. E o stea căzătoare...

Un partid politic, indiferent de ecoul pe care îl trezește propaganda lui în mijlocul mulțimei, trebuie să se înfățișeze sub forma unui mănunchi de oameni, animați de o perfectă solidaritate, și e dator să-și mărturisească credința sa în câteva idei călăuzitoare. Lipsind aceste două condiții, avem de-aface sau cu mai multe partide sau cu... niciunul.

Care e cazul fuziunii național-țărăniste? Deocamdată, în sânul ei nu se arată nicio umbră de solidaritate. Fuziunea are, chiar printre cei chei cliemați s'o realizeze, adversari foarte serioși. Dl N. Iorga, ale cărui scrisori stropite cu amarul unei legitime decepții sunt semnele unei furtuni apropiate, sau d. dr. N. Lupu, care a votat pe față im-

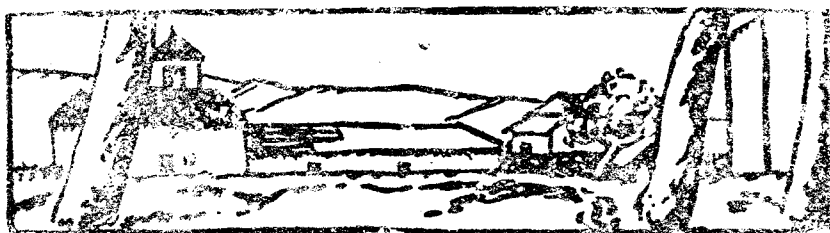
potriva condițiilor de contopire, nu sunt simpli figuranți în această tragicomedie politică. Până când va fi mazilit cu totul, d. N. Iorga e, totuși, o jumătate de președinte al partidului național, iar d. dr. N. Lupu, orice s'ar întâmpla, rămâne cea mai vioaie forță combativă pe care a pus-o în prima linie partidul țărănesc.

Viitorul partid național-țărănesc, care nu e, deocamdată, decât un proiect, abia după ce-și va număra partizanii și va pune ordine în rânduri, va putea să-și improvizeze coeziunea absolut necesară existenței sale. Până atunci va mai trece încă vreme.

Cât privește cea de-a doua condiție, aceea a mărturisirii unei idei călăuzitoare, să ne fie îngăduit să spunem, că noul sâmbure de partid stă și mai rău. Infăptuindu-se prin cele mai răzlețe elemente, încercând să împace oaia cu lupul, fuziunea nu e în stare să-și precizeze un program de revendicări, care e totdeauna și un program de realizări, destinat să reprezinte idealul comun al tuturor elementelor sale componente. Țărăniștii, prin glasul dlui Virgil Madgearu, cer, de pildă, o a doua expropriere în favoarea muncitorilor agricoli. Vor primi-o, oare, marii proprietari din partidul național? Va renunța, de pildă, d. C. Argetolanu la moșia sa dela Breasta, numai pentru avantajul (foarte îndoielnic) de a figura ca vicepreședinte, alături de d. Ion Mihăilach.

În asemenea condiții, cuprinzând în sine forțe cari se combat, având nevoie de o lămurire a propriei sale substanțe, fuziunea național-țărănistă nu e altceva decât apariția spectaculoasă a unei nebuloase. Nimic nu s'a precizat încă în ea însăși. Așteptăm să vedem despărțindu-se uscatul de ape, ca la facerea lumii...

ALEXANDRU HODOȘ

POEZII

Viața omului

*Numai morți în casă, din copilărie ...
Intr'o zi, bunicul s'a făcut covrig
Singurel — cu dânsul — întuneric — frig —
L'am tras de mustață și m'am pus să strig
Uite mama, plânsă, cu chei și-o făclie.*

*Cătră primăvară, după viorele
Am plecat cu-o soră a tatei, mai mică.
Am văzut atunci întâia rândunică,
Și de morți, de iarnă, nu-mi mai fuse frică;
Am veghiat eu singur somnul bunei mele.*

*Mai târziu, când tata ochii și-i închise
(Nu l iubeam și, totuși, crunt am tresărit)
Semăna cu mine — mult întinerit —
Rude nevoiașe cereau mamei rochii
Parcă ea, sârmana, ar fi fost murit.*

*N'am mai dat pe-acasă de-un pătrar de veac;
Nu mai am pe nimeni — crucile-s pierdute —
O biată mătușă — scrie s'o ajute
Nepotului palid, învins și sărac.
Plâng pe fiecare pagină — și tac.*

Vise și morminte sunt, toate, pierdute.

Hronicul Bucureștilor

*Coborând pe apa dulce-a Dâmboviței
Caprele stufoase, oile bălane
Zăbovind cu târla pe Valea-Domniței
Te-ai oprit încoace, Bucure ciobane.*

*Ai durat — ciupercă — o bisericuță.
I ai înjipt în coastă câteva bordeie
Astăzi măgărușul, mâine o căruță
Ia'acuma satul cu port de femeie.*

*Pune ți deci, în tihnă mâinile pe ptept
Și te hodinește, Bucure ciobane:
Crește-acuma târgul, mai strâmb și mai drept
Ca prin cele besme vechi și nădrăvane.*

*În patru țărâhuri s'a 'ntins zaiafetul
Nu-și mai știu nici graiul câinii și cocoșii:
Unde-i Cișmigiul, unde-i Filaretul
Gropile pe unde și unde sânt Moșii?!*

*N'a făcut nici Radu, nici Mircea, nici Vlad
Ce-ți fu dat ciobane de Pronic ție.
Ieri un târg de trunte dintr'un biet răsad,
Astăzi reședință de împărăție.*

*Da' nu-ți cântă nimeni — și cu dreptate! —
Cântece de slavă și prohod, tătucă:
Din bălți putrezite molima ne bate
Parc'ascunde stârvuri fi-te-ce ulucă.*

*N'ai, colea, o gărlă mai iute, mai plină
(Cură Dâmbovița ca urma de bou)
Nice pădurice, nice tu colină
De clocește omul ca puiul în ou.*

Ne rupe în două grivățul fierbinte

*Vara ne topește ca pe-un boț de caș, —
Bucure ciobane, ce-ți veni în minte
Prin aste coclauri să sameni oraș ?!*

*Floarea trece iute; roațe costelive
In loc de grădină râncede maidane...
N'ai găsit pe-acolo dealuri milostive
De-ai trezit adâncul somn de bărăgane?*

N'ai avut de lucru, Bucure Ciobane!

ION DINU:

Asemănări și chipuri

Filojudaismul lui Nietzsche

Cineva a spus că Frederic Nietzsche este un ghem de contradicțiuni. Cea mai mare mi se pare a fi viziunea lui despre un supraom și imposibilitatea de a fi putut vedea în Hristos pe acest supraom. Când i-a trebuit o exemplificare istorică, dacă nu istorică — cel puțin mitologică, a viziunii sale, Nietzsche ne putându-se opri la nici o plăsmuire a anticității, nici la Hristos, nici la vreunul dintre sfinții Lui, despre care cu îndrăzneală spun că înfățișează toate însușirile supraumanității concrete, filozoful german a căzut în bezna contemplativității poetice în care nu lăcăria nici cea mai slabă rază a idealității autentice. Inevitabil trebuia să ajungă la Anticrist. Și inevitabil trebuia pe o logică întortochiată să treacă peste superioritatea pragmatică a arianului, ca să poată adora iudaismul întunecat. Comparați în lumina filozofiei lui Nietzsche pe supraomul lui cu un rabin oarecare. Veți vedea tragedia cugetării lui Nietzsche.

Pe la sfârșitul veacului trecut, problema evreiască se discuta cu aceiași pasiune ca și acum. Deosebirea în felul de discuții consta în faptul că ultimele decenii ale secolului trecut uitaseră sau ignoraseră declarațiunile lui Schopenhauer despre evrei și problema evreiască. În locul lui „Parerga und Paralipomena” al marelui Schopenhauer, intelectualitatea mondială studia marxismul, palpa de avânturile democrației proletare, și recita pasagii din „Manifestul comunist” al lui Marx. Aceiași intelectualitate gusta literatura lui Zola. Nietzsche veni să dea o soluție: mai întâiu, pe baza firii sale de poet, văzu o față a problemei, privi un spectacol al lumii aproape iudaizate prin spirit și finanță. În „Aurora” — carte de fulminante și neprevăzute aforisme, Nietzsche scrie:

„Printre spectacolele la care ne cheamă veacul ce vine, (al XX-lea), trebuie să contăm pe regularea definitivă a destinului iudeilor europeni.

E evident acum că ei (evrei) și-au aruncat zarurile, că și-au trecut Rubiconul lor; nu le mai rămâne decât să devină stăpânii Eu-

ropei sau să prăbușească Europa, după cum odinioară ei au distrus Egiptul, unde erau puși în fața unei alternative similare“.

Vorbește Nietzsche de aceasta nimicire a Europei, ca și cum pentru el, evreimea mondială poartă în destinul său ceva absolut, și ca și cum un moment al acestui absolut e nimicirea Europei. Dacă prin faptul că prinzi tendințele spirituale ale unui popor — care îi alcătuiesc destinul, înseamnă să faci profeție, Nietzsche a fost un mic profet: să ne gândim la revoluția iudeosocialistă din 1917, al cărui scop era întronarea iudaismului pe ruinele civilizației și a culturii creștine. Un „eveniment“ care nu l'ar fi supărat pe Nietzsche.

„În Europa, evreii au trecut printr-o școală, cum nu i-a fost dat niciodată vre-unui popor să o facă, și asta pentru ca să profite nu comuni-atea, ci individul, de acest groaznic timp de încercări. Consecința acestui fapt e că la iudeii actuali, resursele de suflet și de spirit sunt extraordinare... Orice evreu găsește în istoria părinților săi și a strămoșilor săi o sursă de raționament rece și de perseverență în situațiile teribile, și cea mai subtilă utilizare a nenorocirii și a hazardului prin viclenie: bravura lor sub acoperișul celei mai meschine supunerii, eroismul lor în acel *spernere se sperni*, (a disprețului disprețului), întrec virtuțile tuturor sfinților. Lumea a vrut să-i facă demni de dispreț tratându-i cu dispreț în timp de două mii de ani, interzicându-le accesul la toate onorurile, la tot ce este onorabil, împingându-i din contra cu atât mai mult la meșteșugurile necurate, și într'adevăr acest procedeu nu i-a făcut mai puțin murdari. Și poate demni de dispreț? Evreii n'au încetat totuși niciodată de a se scoti chemați la lucrurile mai mari și virtuțile tuturor suferinzilor nu au încetat de a-i respinge...“

În același aforism (205) din „Aurora“, filozoful lui Zarathustra scrie aproape un imn iudeilor:

„Ei sunt atât de siguri de supleța lor intelectuală și de îndemânarea lor la toate, că niciodată, chiar în situațiile cele mai penibile, n'au nevoie să-și câștige pâinea cu forța fizică, ca niște muncitori de rând, hamali, sclavi ai agriculturii. Vezi după felul lor de a fi că niciodată ei nu au sentimente cavalerești și nobile în suflet, și armură frumoasă în jurul corpului lor: ceva indiscret alternează cu o supunere adeseori duioasă, dar întotdeauna penibilă. Dar acum, înruindându-se din an în an mai mult, cu cea mai bună noblețe a Europei, ei vor avea în curând o moștenire considerabilă în bunele maniere de spirit și de corp; așa în-ât într'un timp de o sută de ani ei vor avea un aspect destul de nobil pentru a nu provoca *rușinea* în măsura în care sunt stăpâni, la cei ce le vor fi supuși. Și ce importă asta? Iată de ce o regulare a cauzei lor e încă prematură. Ei știu foarte bine că nu se pot gândi la o cucerire a Europei și la un oarecare act de violență, dar ei știu tot așa de bine, că Europa, ca un fruct copt ar putea să cadă în mâna lor, căroro le e suficient să se întindă. Deocamdată le trebuie pentru asta să se distingă în toate domeniile distincției europene, să fie pretutindeni cei dintâi, până când vor ajunge să determine ei ce trebuie să fie distins. Atunci ei

vor fi inventatorii și indicatorii europenilor, ne ofensând mai mult pudoarea acestora. Și unde deci se va scurge aceea abundență de mari impresiuni acumulate, pe care istoria evreiască le lasă în fiecare familie evreiască, aceea abundență de promisiuni, de decisiuni, de renunțări, de lupte, de victorii de tot felul dacă nu la urma urmelor în opere mari și în mari oameni intelectuali! Și atunci, când evreii vor putea să îndrepte lumea spre asemenea lucruri prețioase și căi aurite, cari vor fi opera lor, popoarele europene cu experiență mai scurtă și mai puțin profundă nu sunt, după cum n'au fost în stare, să producă la fel; — când Israil își va fi schimbat eterna sa răzbunare în eternă binecuvântare a Europei: atunci ziua a șaptea va veni din nou aceea zi a șaptea când vechiul Dumnezeu al iudeilor se va putea *bucura* de sine, asupra creațiunii sale și asupra poporului său ales, și noi toți, toți ne vom bucura cu el“.

Nietzsche vorbește de un act de violență de care n'ar fi capabili evreii. Filozoful german n'a văzut acest act de violență pe care evreii l'au făcut în 1917 și continuă să-l facă de atunci asupra umanității. E revoluția bolșevică, — încercare iudaică de a suprima un spirit — spiritul creștin, care, după modestia noastră, e totuși mai etern, fiindcă e al Dumnezeului umanității întregi, și nu al unui Dumnezeu național. Dar, Nietzsche a fost profet în măsura în care poate fi un poet iremediabil contemplativ. Și apoi ce este iudaismul, decât o continuă manifestare de violență în totul și în toate. Nu bucurie aduce triumful iudaismului și nu sărbătoarea zilei a șaptea, ci haosul înainte de începerea creațiunii.

Dar după Nietzsche, evreii au făcut și o minune „specială“. În „Dincolo de bine și de rău“, filozoful poet își îngăduie să confunde răscoala plebeilor, pe care științificește a pregătit-o spiritul iudaic, cu adevărată trezire spirituală a omului pe care a înfăptuit-o Hristos. Dar Nietzsche, care ură pe Hristos, și-i opunea pe Anticrist, nu putea scrie altfel despre poporul, anticreștin prin definiție și destin:

„Evreii — scrie Nietzsche, — popor „născut pentru sclavie, cum afirma Tacit, împreună cu întreaga lume antică, cum afirmă și cred ei însuși, evreii au realizat aceea minune a răsturnării valorilor, grație căreia viața pe pământ pentru câteva milioane de ani, a căpătat o atracție nouă și primejdioasă. Profeții lor au făcut acel aliaj între termeni: „bogați“, „necredincioși“, „rău“, „hoț“, „senzual“, pentru a izbi întâia oară lumea cu stampila rușinii. În aceasta răsturnare a valorilor din care face parte și ideea de a întrebuița cuvântul „sărac“ ca sinonim al cuvântului „sfânt“ și „amic“ — rezidă importanța poporului evreu; cu el începe *insurecția sclavilor în morală*“.

În morală nu există cuvântul sclav, cu înțelesul lui politico-economic. E adevărat că poporul iudeu conduce insurecția mondială a sclavilor dar numai în domeniul politicoeconomic și observația trebuie fixată — eliberarea sclavilor în domeniul materialist al vieții nu e un scop ultim, nu e ca să creieze o umanitate spiritualmente liberă, o problemă creștină, ci este o metodă de luptă prin care iudaismul

răzvrătește pentru ca într'un haos universal să institue o robie spirituală, anticreștină.

Ceia ce Nietzsche numește destin iudaic, a fost clarificat la timp de Ap. Pavel, evreu și el, dar încreștinat, și devenit izvor de cugetare creștină. Mai sugestiv și explicit decât Nietzsche, ne vorbește Pavel de marile calități ale evreilor, acele calități ale evreilor, care le creiază și le determină destinul. Amintește de pildele de credință ale celor dintâi evrei, de pilda lui Avram și Sarei, de pilda lui Isac, Iacov și Iosif, de pilda lui Moise, de pilda prostituetei Rahav, care n'a pierit împreună cu cei răzvrățiți sub zidurile Ierihonului „pentru că găzduise iscoadele cu bunăvoință“; de Ghedeon, de Barac, de Samson, de Ieftaie, de David, de Samuel și de proroci — atâtea personalități cari „prin credință au cucerit împărății.“

Dar destinul iudaic a fost în planul dumnezeesc, supus altui destin, celui creștin. Spune Ap. Pavel: „toți aceștia (și destinul iudaic) măcar că au fost lăudați pentru credința lor, totuși n'au primit ce le fusese făgăduit; *pentru că Dumnezeu avea în vedere ceva mai bun pentru noi, ca să nu ajungă ei la desăvârșire fără noi*“, în cugetarea creștină acel „ceva mai bun“ decât iudaismul e creștinismul, și „desăvârșirea iudaică fără noi“ — adică fără acei ce au primit pe Hristos este o soartă tristă și răsleață. În „noi“ adică în creștinism se rezolvă problema iudaică. Iudaismul încreștinându-se își ajunge destinul.

Nietzsche, anticreștin, nu ignora superioritatea și desăvârșirea ultimă a creștinismului. Dar trebuia să se oprească la iudaism, exaltându-i tendințele practice în planul empiric al vieții materialiste. În aceeași carte „Dincolo de bine și de rău“ scrie :

„Evreii sunt incontestabil rasa cea mai energică, cea mai tenace și cea mai curată dintre care există în Europa actuală; ei știu să tragă folos din cele mai rele condițiuni, mai bine poate decât din condițiunile cele mai favorabile, și ei dătoresc aceasta vreuniei din acele virtuți, din care lumea ar vrea să facă vițieri; astăzi ei dătoresc aceasta unei credințe robuste, care n'are motiv să roșească în fața ideilor moderne.

„E absolut sigur — scrie Nietzsche mai departe — că evreii, dacă ar vrea, sau dacă ar fi împliși la asta, după cum antisemiții au aerul de a o face, ar fi încă de acum în stare să aibă superioritatea, și o spun clar, de a fi stăpânii efectivi ai Europei; dar e sigur că evreii nu se gândesc la asta. Ceia ce vor ei *pentru moment*, din contră, e că ei cer cu o insistență puțin jenantă de a fi absorbiți și asimilați de către Europa.“

Un orb ar putea observa că ceea ce iudaismul pentru moment și pentru totdeauna dorește e să absoarbă și să asimileze Europa -- altfel iudaismul n'ar fi antiteza creștinismului, dar lucrul acesta s'a spus.

A fost vorba despre Nietzsche, care se găsește la extrema stânga a idealismului absolut al lui Hegel, și descinde, ca fiu din tată, din antisemitul Schopenhauer și care ucigând virtual creștinismul, s'a împotmolit în apele mocirloase ale iudaismului.

Antiudaismul lui Dostoievski

„Imi vine câteodată în minte un gând: ce s'ar petrece în Rusia dacă în loc de 3 milioane de evrei câți se găsesc acolo, ar fi 3 milioane de ruși și 80 milioane evrei? Ce ar fi devenit la ei (adică sub evrei) acești ruși și acum ar fi fost tratați? I-ar fi pus pe același picior de egalitate? Le-ar fi permis să se roage liber? sau ceva și mai rău: nu le-ar fi jupuit pielea de pe ei? Nu i-ar fi masacrat până la distrugerea completă, cum ei au făcut cu atâtea popoare din antichitate în timpul istoriei lor vechi?

Nu cunosc un geniu — ceiace pentru noi este puțin obligatoriu, dar un om, care să fie mai antiuudeu în absolutul înțeles al acestui cuvânt, decât marele scriitor rus.

Multă lume nu și-a putut explica, cum Dostoievski, care și-a meritat gloria de a fi un apostol al celei mai desinteresate înfrățiri omenești, a putut scrie cuvinte — pe care eu nu le numesc de ură, ci de excludere din umanitatea creștină, a poporului iudeu. Vedeți că el nu se îndolește: Când acum (între 1876—1880) sunt *sub* ruși, tot mai pot trăi, fie chiar cu chiu cu va'; deși *cum* au trăit evreii în Rusia chiar și în cele mai întunecate perioade de reacțiune, nu vor mai trăi niciodată nicări; dar dacă ei ar fi *aesupra* poporului rus, Dostoievski spune că ei l'ar jupui de piele. Mai categoric nu se poate. Dostoievski rămâne ca o exemplificare concretă a tezei, pe care îndrăznisem să o scriu în aceasta revistă: creștinism înseamnă antiudaism. Cu cât este cineva mai creștin, cu atât este și mai antiuudeu. Când Dostoievski în zbuțumata și suferinda sa tinerețe căuta libertate socială — ceiace! adusesse aproape până la ștreang și azvârlise în Siberia, și până când nu ajunsese să vadă că libertatea nu este de ordin social ci de simțire creștină, putea fi democrat, și de la democrație să ajungă la filosemitism. După ce însă el găsi adevărata libertate — eliberarea spirituală în panidealul Hristos, Dostoievski la maturitate devine antidemocrat, apoi antisocialist, și în sfârșit un antisemit. — În măsura în care se încreștina în profunditatea spirituală, în aceeași măsură se antisemitiza. Iar când se văzu cu „fața lipită de fața lui Hristos“ — expresia lui favorită, se descoperi un antiuudeu, cum n'a mai fost altul, dintre oameni, afară numai de Hristos, de sfinții și de mucenicii Lui.

Înzadar s'a căutat o contradicție între aceasta simțire atât de creștină a lui și ura lui antiudaică, aparent atât de anticreștină. În realitate, Dostoievski întrase „cu cap și cu picioare“ în adevărul antinomiei chinuitoare, dar solar de clară; creștinism-ludaism.

Acest adevăr de simțire i-a dat putința să vadă clar lucrurile pămânești și să spună cuvinte care dacă pe atunci au părut absurde, paradoxale, astăzi evenimentele au devenit simple confirmări integrale, le-a transformat în simple banalități argumentative. Fiindcă ce a spus Dostoievski dela înălțimea adevărului său, de presimțire, să nu se fi înlămpat în zilele noastre cu o precizie uimitoare? Și doar

scriitorul rus nu era „om de știință”, ura sociologia, și nu ținea seamă de tendințele de tot felul ale grupurilor sociale. Dostoevski *revela ca un profet*. Să auzim și să controlăm: „Am subțiri ochii scriitorilor de ale evreilor, nu de evreii simpli, ci de evreii instruiți, și câtă ură e în ele. Principalul e că aceștia evreii scriau fără să-și dea seamă de ea (adică de ura lor). Vedeți — pentru a subsista patruzeci de secole pe pământ, adică în cursul aproape a întregii perioade istorice a umanității, și mai ales pentru a face proba unei unități atât de compactă și atât de indistructibilă, pentru a pierde de atâtea ori teritoriul lor, independența politică, legile lor, și aproape și credința, pentru a pierde tot, și a se regenera după aceea în *ideia primară* și subastă formă a-și crea din nou legi și aproape o credință, nu, un popor atât de vivace, un popor atât de extraordinar de puternic și energetic, un popor atât de unic în lume n'ar fi putut exista fără un *status in stato*, pe care l'a conservat întotdeauna și pretutindeni din timpul groazniciei sale împrăștieri milenare și a persecuțiilor, a căror obiect a fost el”.

Acel *status* plutitor în nesfârșitul timpului istoric, vagabondând în ori ce *stato* fix al așezărilor concrete ale popoarelor nesemite, n'a putut să nu aibă rădăcini, conținut și scop religios o axă centrală, și anume ideea iudaică, cum o numește Dostoevski *ideia primară* opunându-se etern umanității, care din eternitate e chemată spre porțile creștine ale împărăției lui Dumnezeu. Cât va exista această idee primară, ea va fi antiteza ideii eterne — adică celei creștine. Iudaismul este, încă odată spus, anticreștinism.

„Că dispensatorul providențial cu numele de Iehova primitiv, cu idealul și testamentul său, continuă să ducă poporul său spre un scop ferm aceasta e foarte clar. Și e imposibil, o repet — spune mai departe Dostoevski — de a ne închipui pe evreii fără Dumnezeu; încă mai mult, eu nici nu cred măcar în iudeii atei: ei sunt toți din același substanță, și știe Dumnezeu numai ce o așteaptă lumea de la evreii culți! Dacă în realitate există o deosebită ordine a lucrurilor, internă și strictă la iudei, e loc să reflectăm la chestiunea unei egalități complete a drepturilor lor cu acele ale populației primitive. Întrebați această populație primitivă: *care este mobilul de acțiune al iudeilor, care a fost acest mobil în timp de atâtea secole? Veți primi un răspuns unanim: „lipsa totală de milă” a fost mobilul lor în timp de atâtea secole; singurele lipsa de milă față de noi și setea de a se îndestula cu sudoarea și sângele nostru*”.

Ori, absoluta lipsă de milă e noțiunea și faptul pozitiv al ferocității absolute. Dacă creștinismul este mila absolută, frăția absolută, iubirea absolută, iudaismul este ferocitatea zoologică. Aceiași antinomie, care ia mii și milioane de aspecte.

„Și acum când întreg iudaismul, în corpore — Dostoevski citează un fapt, exemplificându-și concepția sa creștină — când întregul Kahal au urzit un complot împotriva Rusiei, *ca să bea sângele țărânului rus* — (gândiți-vă la revoluția iudeoplanetară din Rusia!) — o,

noi nu vom protesta, nu vom spune niciun cuvânt, nici un singur cuvânt. Altfel am risca de a merita învinuirea de antiliberalism: se va crede de noi, că ne considerăm credința, superioară credinței iudeilor, că persecutăm pe evrei din intoleranță religioasă. O, Doamne, ce se va întâmpla atunci?

Așa scrie Dostoievski în 1876—1880, când nici pomină nu era în Rusia, sub Alexandru al II, de revoluție socialistă, și când trecuseră atâția ani decând democratul Dostoievski își plăti rătăcirea de a crede în libertatea socială cu ani de închisoare și mizerii mortale în Siberia. Nu s'a înșelat scriitorul, prevăzând și venirea concretă a domniei iudaismului în zilele noastre.

„Domnia lor e aproape, domnia lor întreagă. Se apropie triumful ideilor înaintea cărora nu suflă nici un cuvânt sentimentele de umanitate, setea de adevăr, sentimentele creștine, naționale, și chiar sentimentele de mândrie populară a popoarelor Europei. Din potrivă, cea ce vine, e materialismul, setea oarbă și rapace a buneistării materiale și personale, setea de acumulare de bani prin toate mijloacele — iată ce este considerat ca un scop superior, ca rațiune „ca libertate, în locul idealului creștin al mântuirii prin singurul mijloc a celei mai strânse uniri morale și frățești între oameni. Veți râde, veți spune că asta nu ne vine de loc de la evrei. E oare Jamas Rothschild de la Paris un om rău? Noi vorbim de tot și de ideia iudaică, care a acaparat lumea întragă în locul creștinismului „eșuat“...

Se poate repoșa ceva acestei clare vederi a lui Dostoievski? În ce punct s'a înșelat? Traduc mai departe:

E posibil într'adevăr, să-mi arătați pe aceasta mulțime de evrei și de ovreiași care s'au azvârlit triumfător, asupra Rusiei. Acești evrei și ovreiași sunt triumfători și entuziasmați, fiindcă acum au apărut evrei cari au triumfat și asupra religiei ortodoxe. „Se va întâmpla un lucru, pe care nimeni nu-l poate prevedea. Toate aceste parlamentarisme, aceste teorii civile în care lumea crede astăzi, aceste îngrămădiri de bogății, băncile, științele, evreii, toate acestea se vor prăbuși într'o clipă de ochi și fără o lăsa măcar urme, afară totuși de evreii, cari vor ști și atunci ce au de făcut, ca totul să se transforme în profitul lor. Toate acestea se apropie, sunt înaintea porții.

„Acești Bismarci, acești Beaconfielzi, Republica franceză, Gambetta și ceilalți, — toți aceștia nu sunt pentru mine decât o aparență. Stăpânul lor, ca și acela al restului întreg și al întregii Europe, e Evreul și Banca sa. Și vom mai vedea z'ua când el își va rosti pe al său *veto*, și Bismark va fi într'o clipă măturat ca un fir de paiu. Iudaismul și băncile domnesc acum peste tot, peste Europa și peste instrucția, peste toată civilizația și peste socialismul, și mai ales peste creștinismul, fiindcă cu ajutorul lui iudaismul va zmulge din rădăcini creștinismul și va distruge cultura creștină. Și dacă din asta nu va eși altceva decât anarhia, atunci în fruntea anarhiei se va găsi iarăși iudeul. Fiindcă deși el predică socialismul, el va rămâne totuși în ca-

litatea sa de evreu, cu frații săi de o rasă, în afară de socialism, și când toată averea Europei va fi jefuită, numai Banca Evreiască va subsista.”

În numele lui Anticrist, Nietzsche găsește cât de rău e iudeul indiferent de flecăriile lui despre insurecția sclavilor în morală: și Nietzsche se bucură de Satana al său, și laudă iudaismul ca pe o unealtă a lui. Dostoevski și el — vedeți ce crede despre iudeul îndestructibil dar distrugător, și ca pe atare îl condamnă din tăria certitudinilor și luminilor sale creștine.

G. M. IVANOV

Un cântec de iubire

— Amintiri din temniță —

Când mă duceau la procuratură, ar fi trebuit să mă bucur. Scăpam atunci, pentru un ceas ori două, de aerul cel greu al închisorii și de trista singurătate a celulei mele. Dar, până acolo trebuia să trecem prin patru strade, un drum destul de chinuitor pentru un biet popă românesc cu obraji de ceară și cu un soldat înarmat înapoia lui. Trebuia să înfrunt la fiecare pas privirile încruntate și disprețuitoare ale trecătorilor, să ascult cuvintele lor de ocară, să tac și să îngh't.

— Câne spurcat!

— Trădător de patrie!

— Ei, soldat! La ce-l mai escortezi pe acest nemernic? Imp'ântă sulița în el, ori las' să-l spânzur eu de cel dintâi stâlp!...

Și câte altele...

Odată s'a întâmplat ca soldatul care mă escorta să fie român, de pe Mureș. Venia trist înapoia mea, și tristețea lui îmi făcea mult bine. Cum înaintam, povestind, către procuratură, ne-am trezit deodată pe lângă case, pe trotuar. Un evreu se opri în dreptul nostru și se răsti către soldat:

— Nu știi, că trădătorii de patrie nu-s vrednici să calce pe trotuar? Marș prin mijlocul drumului!

Ostașul îl privi o clipă năuc, apoi, ce era de făcut? O luarăm pe drumul... criminalilor, triști amândoi, fără să mai povestim. Pe-o sârmă de telegraf văzui o rândunică.

— Draga mea, — îi zisei, — tu o să-ți leai în curând sborul către alte țări, cu soare mai cald, cu cer mai senin... Dar eu...

Din volumul ce va apărea în curând. N. A.

Și ajunserăm la procuratură. Aici, mi-au mai adresat câteva întrebări, mi-au dat să iscălesc procesul verbal și mi-au dat drumul, înapoi la închisoare.

Când temnicerul mi-a deschis ușa celei, nu-mi venea să-mi cred ochilor. Pe dunga celor câteva scânduri cari se numiau pat, cu capul așezat în palme, ședea un flăcău chipes, ca de douăzeci de ani.

— Mi-ați dat tovarăș? — întrebai pe temnicer, fără să-mi pot ascunde bucuria.

— Nu sunt celule goale, — îmi răspunse. A trebuit să-l aducem aici pe două-trei zile.

— Fie lăudat cel de sus, — mai zisei temnicerului, în vreme ce el învârtea grelele chei.

Cu cel nou venit mă împrietenii destul de repede. În seara cea dintâi nu ne puteam isprăvi poveștile.

Povestea lui era tristă și hazlie. A fost soldat în armata ungu-rească și căpătase concediu de trei săptămâni. În timpul acesta mamă-sa îl trimisese la Cluj să facă niște cumpărături. Umblând prin târg, cineva îi furase toți banii. Atunci, și-a adus aminte de un avocat român care le purtase odată un proces, și s'a dus la el să-i ceară bani de drum.

Dar avocatul era bănuț că are legături cu România și că odată la săptămână primește vizita unui spion de peste Carpați, îmbrăcat în straie țărănești, jandarmii erau tocmai de pază la ușa casei avocatului, când se ivi lonul nostru, că așa-l chema. Il înhățară, îi deteră câteva lovituri cu patul puștii, și acum... iată-l aici.

— Să știi, — îmi zise încleștându-și pumnii și închelându-și povestea, că dacă scap de aici mă duc pe câmpul de războiu. Voiu ști eu ce să fac, ca s'ajung în armata română. Când vor împlânta steagul românesc pe temnița noastră, să știi, că și eu voi fi aici...

După cină, ori mai bine zis, după vremea cinei, îmi cântam de obicei câteva cântece de-ale Vecerniei. Ion mă asculta în tăcere, lăcrimând.

— Cântă-mi, te rog, — îmi zise după ce îmi isprăvii trista mea Vecernie, — cântă-mi un cântec de iubire.

Eu îl privii mirat, buimăcit.

— Să nu te minuneze ruga mea, îmi zise iarăși. Dar știi, eu nu sunt cântăreț. Că dac'aș fi cântăreț, aș cânta de dimineața până seara numai cântece de iubire.

Ei, ce credeți, i-am împlinit voia. Am cântat trei cântece dulci, din vremea, când visam și eu cu ochii deschiși. După ce le-am isprăvit, Ion mi-a spus povestea lui cea de-a doua. Era eterna poveste a eternelor dureri și bucurii. O poveste cu Florica cea bălale, care va fi odată nevasta lui... Dar oamenii sunt răi și îl spun mereu că Florica e bolnăvicioasă și că abia de mai are să trăiască doi-trei ani. Ce-i pasă lui? Un an de fericire, și-apoi, piară lumea toată...

Când să adoarmă, îmi mai șoptii:

— Nu ți-ași fi spus povestea durerii mele. Dar, simt că n'am s'o mai văd...

Am petrecut cinci zile împreună, cu povești, cu glume, cu lacrimi, cu cântări bisericești și cu cântece de iubire. Apoi, pe el l-au dus în altă celulă. La despărțire, îmi dete o scrisoare împăturată, cu adresa Floricăi, zicându-mi :

— Vei scăpa, poate, mai curând decât mine. Trimite-i scrisoara asta. Să știe și ea patimile mele...

Și am rămas iar singur, cu cei patru pereți, cu cântecele și cu lacrimile mele. Într-o noapte, Ion m'a cercetat în vis. Era cu un steag românesc în mâni și recita, (că nu era cântăreț), un cântec de iubire...

II.

Am scăpat din închisoare, dar, scrisoarea lui Ion n'am mai găsit-o nicăiri. După vre-un an am auzit că el a scăpat înaintea mea, că din închisoare l-au dus de-adreptul pe câmpul de războiu și că a ajuns prizonier la ruși. Îmi aduceam aminte de cuvintele lui și eram sigur, că acum nu mai e prizonier, ci voluntar în armata românească.

Cum se scurgea vremea, am început să-l uit. Dar, după alți doi ani, m'au transferat într'un sat de pe Câmpia Ardealului, aproape de satul Floricăi. La un târg, am întâlnit pe mama ei și i-am povestit toate. Ea mi-a spus că cea lui n'a mai sosit nici-o veste, iar Florica e veștedă, ca frunzele toamna. Câteva săptămâni de mai are, și-apoi, se duce. Oamenii răi au avut, pe semne, dreptate.

Cele câteva săptămâni s'au scurs, repede. Într-o bună zi, m'au chemat la înmormântarea ei. Am văzut-o întinsă în sicriu, albă ca ceara și frumoasă ca o sfântă. Am vărsat eu câțiva stropi de lacrimi în locul lui Ion.

Erau trei preoți la prohod. Când ajungeam eu la rând, îmi venia să înlocuiesc ectenia cu un cântec de iubire, rupt din inima lui Ion.

Eu am rostit și cuvântarea funebrală, neuitând să spun câteva cuvinte și pentru cel dus departe, care nu știe că acum ar trebui să lăcrimeze, ci, cu privirile îndreptate mereu spre apus recitează încet, încet de tot, un cântec de iubire...

III.

Și vedeți, n'am avut dreptate. Mai târziu, după câteva săptămâni primisem știrea, că Ion dormea pe-atunci. Îi lovise un glonț de-al neamțului pe câmpia dela Mărășești.

Primisem știrea aceasta tocmai în ziua, când în căptușeala unei haine vechi aflai scrisoarea ce mi-o încredințase în temniță, și pe care atunci — pe semne — o ascunsei în căptușeală de teama vreunei perchezii.

N'am avut liniște, toată ziua. Ca împins de-o putere nevăzută o duai către satul Floricăi, cu gândul s'o citesc nemângăiașilor ei părinți. Dar, înainte de-a intra în sat, am trecut pe lângă cimitir. Atunci mi-am zis :

— Nu lor le-a fost adresată!

Și m'am dus la mormântul Floricăi. Am aprins un chibrit, am dat foc scrisorii, iar cenușa ei am împrăștiat-o pe mormântul proaspăt încă.

A fost o scrisoare ajunsă la destinație.

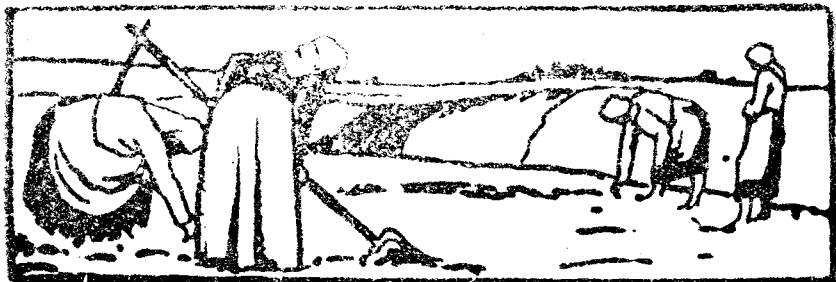
Ce-a fost scris într'ânsa?

Nu știu.

Poate, un cântec de iubire.

SEPTIMIU POPA

INSEMNĂRI LITERARE

E. Lovinescu.

Istoria civilizației române moderne

Trei volume: 1. Forțele revoluționare, 2. Forțele reacționare și 3. Legile formației civilizației române.

Un critic literar și social, este, firește, ținta multor atacuri, prea adese de rea credință sau, cel puțin, interesate, ceea ce e același lucru, după cum poate fi obiectul unor, tot atât de nocive adulații și deformări sentimentale. În ambele cazuri, aprecierea operei lui după aceste diametrice păreri, va fi foarte relativă, mărind la nesfârșit marea relativitate a tuturor manifestărilor sociale.

De-aceia, o neîncredere mereu crescândă, te îndeamnă, în cele din urmă, să te înformezi singur, lepădând, ca netrebnică, greutatea oricărei prejudecăți... Ceea ce se spune despre o operă, să fie numai ca un fel de anticameră a propriei tale înformații...

Gândeam aceste lucruri simple, în vara trecută, când într'un senin și potolît mediu rural, am pus mâna, după o așteptare nerăbdătoare, pe cele trei volume ale dlui Lovinescu. Le-am citit cu hotărârea deliberată de a face *tabula rasa* atât de tot ceea ce cetisem despre ele, cât și de tot ceea ce — în stare dormitândă — aveam în mine însumi ca prejudecată.

Și foarte bine am făcut. Având de-asupra un cer senin mângâiat de căldura domoală a unui soare de toamnă anticipată, și având de toate părțile lucrări fugătoare spre orizonturi pierdute în zări cețoase, am stat de vorbă — intim și nesupărat — numai cu *cartea*.

Cartea nu te poate înșela, fie că e rea, fie că e bună... Ea este cugetarea cristalizată, nu vorbire fluidă..

O mare problemă, de capitală însemnătate cu repercutări — ca soluționare — în toate straturile și în toate manifestările noastre sociale, este abordată, cu viteză, de d. Lovinescu în cele trei volume, care apar — de sigur — numai ca o schițare a unei lucrări mai mari, de mai târziu. Zic „cu viteje“ pentru că luând această atitudine, d-sa avea să se lovească de niște adversari ireductibili, apărători ai unor principii contrare, scumpe mai ales tradiționalismului nostru național. Și zic că e numai o „schițare“, de vreme ce, o asemenea lucrare are neapărat, nevoie de dezvoltări ulterioare, sprijinite pe detalii de fapt, care acum lipsesc în lucrarea despre care vorbim.

În aceste volume, d. Lovinescu aplică civilizației noastre teoria sincronismului și a interdependenței între deosebitele civilizații mondiale. D-sa crede că un popor cu civilizație întârziată ca al nostru, a trebuit și trebuie neapărat să suporte influența popoarelor înaintate în civilizație, — suferind unda sincronizatoare a acelei civilizații. Sincronism — în cea de pe urmă analiză, ar însemna „punerea în pas cu vremea“, contemporaneizare. Economiceste, culturalicește, politicește, sufletește și social, un popor „minor“ trebuie să primească înrăurirea unui popor „major“.

Această lucrare de sincronizare, pe de altă parte, se reazimă pe postulatul psihologic al drumului de la formă la fond „ideologia creatoare“ — contrar teoriei evoluționiste, dela fond la formă. Poporul *sincronizat* primește dela cel *sincronizant*, o întreagă serie de forme verificate în fapt, — care apoi vor aduce, prin imitație și adaptare, acelaș fond și la poporul care le-a primit. De sigur, la început, între fondul care suportă sincronizarea și între formele adaptate, grefate pe el va fi o stridentă nepotrivire, care va aduce o îstreagă desfășurare de situații quasi — ridicole, proprii de satirizare, — dar cu vremea, nivelate, până la ajungerea în unda sincronică a contemporaneității sociale cel puțin europene dacă nu mondiale. În unda vieții noastre obștești, la o anumită clipă, izbește o undă mai mare, venită de aiurea, — mai puternică și mai esențială. Între este două unde se produc la început, ciocniri — dar ciocniri sincronice, „adică având de scop armonizarea între ele“, nu ruperea. Încet, pe nesimțite unda mare domină, imprimând undei nici, propriul ei ritm, — antrenând-o în jocul ei, pe valuri dince în ce mai ample mai grăbit spre țeluri de desăvârșită lumină civilizatoare.

Având mereu drept călăuză aceste principii de bază, d. Lovinescu purcede la aplicarea lor, întru deslușirea anevoioasă a începuturilor noastre de civilizare europeană. D-sa crede că noi am intrat în marea undă sincronică europeană odată cu generalizarea ideilor revoluționare franceze, la 1848. Această dată este hotărâtoare în dezvoltarea civilizației noastre moderne.

În cel dintâi volum al lucrării d-sale, se ocupă de „forțele revoluționare“, adică de acele forțe care la 1848 și mai târziu, au adus

la noi dimpreună cu guvernul revoluției, și formele apusene. După ce în chip cu totul schematic, d-sa expune relele pe care „orientul“ ni le-a hărăzit vreme de veacuri (între care și ortodoxismul e privit ca unul din cele mai mari neajunsuri în calea civilizației noastre), — trece la înfățișarea mai mult socială decât politică sau istorică a forțelor revoluționare române. Opunând „criticismului“ moldovean, „revoluționarismul“ muntean, și după ce scoate din discuție atât materialismul istoric, cât și tradiționalismul, afirmând numai puterile de creație ale viitorului, — d-sa trasează, în schițe puternice, figurile bărbaților noștri politici din această epocă revoluționară, cutropiți de „ideologia creatoare“ adică formele care trebuiau să aducă fondul. Caută a dovedi că nu aveam nici tradiționalism politic, nici economic, — și deci unda sincronică cu atât mai mult cuvânt își avea asigurat jocul ei de influențare și de punere în pas cu vremea.

Curând însă avea să vie reacțiunea, adică împotrivirea undei noastre proprii, — și în volumul al doilea, dl Lovinescu caută a dovedi atât ivirea forțelor reacționare, cât și lupta lor cu forțele revoluționare. Cu o dibăcie, la înălțime cu problema atacată, dl Lovinescu prezintă aceste „forțe conservatoare“ ca meru înfrânte de constanta și puternica apăsare revoluționară. — puse meru în „ridicola“ situație de a apăra „roadele revoluției“ — strângându-se cu tenacitate în jurul, cumintei teorii a „evoluționismului“, dar pierzându-și meru puterea și senzul, până la sucombarea lor definitivă sub dărămăturile din preajma marelui război. Cu un obiectivism adesea desăvârșit, ne înfațișează câteva portrete ale reacționarilor din vremea romantismului nostru național, între care acel al lui Barbu Catargiu se evidențiază aproape simpatice. Lupta reacțiunii s'a vădit mai ales cu prilejul împroprietăririi țărănilor. O ochire generală asupra acestei probleme, cu exemplificări istorice, formează obiectul câtorva capitole. De sigur că formele reacționare cele mai perfecte din epoca post-revoluționară, au fost „Junimea“ și Eminescu.

Aplicând principiile la literatură, dl Lovinescu atacă cu vehemență atât sămănătorismul, cât și poporanismul ieșan, arătându-le anahronismul și — crede d-sa — scoțându-le astfel dintr'o discuțiune valabilă. Trebuie și în literatură să pășim pe drumul deschis de „punerea în paș cu vremea“... Să fecondeze și în literatură noile postulate de viață, imprimându-i o undă cu totul nouă, cu totul înviorătoare și plină de luminile unor ideale proaspete. În ce privește limba, de asemenea. În procesul de formație a limbii românești, să deschidem largi porțile elementelor aduse de șuvoiul sincronizător. Să nu ne opunem „modernizării“ limbii, căci făptuim un păcat împotriva cursului normal al vieții istorice. Orice opunere undei sincronice constituie o greșală care aduce o încetenire — cel puțin — a civilizării noastre. Să nu ne speriem de disproporția dintre fond și formă, căci toate se vor sincroniza în scurtă vreme.

Pășind la al treilea volum, dl Lovinescu caută a stabili legile de formație ale civilizației noastre, statornicindu-le tocmai în această cadru, a sincronismului și-a interdependenței. Imitația integrală și

adaptarea, — iată cele două porți largi prin care invadează sincronizarea. Pilde sunt aduse din istoria civilizațiilor „majore.“ Se preîntâmpină cele două mari obiecțiuni împotriva sincronismului: bolșevismul și fascismul. Una — bolșevismul — ar fi o „săritură dincolo de cal“, — alta, fascismul ar fi o „involuție“ adică o întoarcere înapoi, — amândouă însă putând totuși fi integrate în teoria pe care par a o contrazice. Sincronizarea în sens european a Japoniei este prezentată sub o ușoară nuanță de melancolică îndoială.

În trăsături cu totul sumare — și deci fatal incomplete — acestea ar fi ideile dominante sau mai bine zis orizontul filosofic deschis de cele trei volume ale d-lui Lovinescu. Căci, mai ales, orizont vast de discuții posibile și fecunde, deschis această carte tipărită, — ale cărei concluzii, chiar dacă nu pot fi integral acceptate, totuși suscită unele îndoeli și întrebări, chiar la acei care par definitiv așezați în asietă a unei filosofii personale fixe.

De sigur un noian de obiecțiuni se ridică. Mai întâi, nu se poate subscrie repede și cu unîmă senină, la ostracizarea întregului nostru trecut „oriental“ și cu atât mai puțin la condamnarea „ortodoxismului“ nostru. Nici de Eminescu nu ne putem atinge lesne, catalogându-l — sumar — în vre-o firidă a unor catacombe naționale uitate de aici încolo. Nici de tradiționalismul nostru, pe care-l simțim nu numai convențional în forme, — ci viu, în noi, în sângele și în oasele noastre, — iarăși nu ne putem obișnui a-l vedea adus într'o discuție dentr-grătoare.

Iar când zjungem la esența teoriei sincronismului, grele îndoeli ne împiedică să-o acceptăm integral. De sigur că și forma poate adesea condiționa fondul și de sigur iarăși, un sincronism politic și economic pare suficient de verosimil ca să-l primim. Dar când ridicăm teoria până la vasta spiritualitate a unui neam, teoria pălește, — și de un sincronism spiritual adânc nu se mai poate vorbi. Superficial, pot fi aparențe de sincronizare și aici, dar *dedesupt* rămâne masivitatea s-fletului național, care promovează cu totul după alte legi, mai inzezabile, mai lente în mișcări, înfinit mai greu de influențat...

Dacă ni-s'ar fi putut aduce macar câteva pilde de sincronizare spirituală, ar fi fost posibilă o discuțiune...

Unele nedumeriri sunt, de asemenea, posibile. Se poate verifica — macar aproximativ — sincronizarea? De unde se poate ști care din civilizațiile înaintate produce sincronizarea? Dar dacă sincronizarea vine dela un popor în decadență spre alt popor, care, chiar dacă nu e civilizată, totuși e în pantă urcătoare? Cu alte cuvinte o curbă scoborătoare a unei civilizații consumate poate influența curba suitoare a unei civilizații abia începătoare? Sincronizarea e numai europeană sau e mondială? „Imponderabilele“ umane și naționale nu au nici un rost în opera sincronizării? Tradiționalismul — mai ales cel spiritual — este noțiune contrară sincronizării sau e posibilă o cooperare între ele, — și în ce măsură?!

Iată numai câteva din obiecțiile care pot fi ridicate în discuțiune...

De aceea spuneam, că această lucrare, care presupune muncă,

putere de observație, continuitate și disciplină intelectuală este, deocamdată, o deschidere de orizonturi filosofice în materie, o schițare luminoasă a unei lucrări mai documentate din viitor...

Oricum, discuția din cele trei volume, privită prin prisma unui obiectivism senin, este de un mare interes actual, — ea, putând aduce probleme multe și variate în cercetarea contemporanilor, — și pe toate terenurile de activitate intelectuală românească.

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Budapesta care se răsbună

Urmările sufletești ale nefastei dominațiuni ungurești apasă încă — cu toată greutatea — sufletele multor cărturari români din Ardeal trecuți de 30—40 ani, cari, după cum se știe, învățând la unguri și trăind între ei, au asimilat perfect mentalitatea burghezimei germano-evreo-maghiară a orașelor din vechea Ungarie.

...Câți nu sunt cari nu vor ierta niciodată soartei, că cele mai fragede impresii ale copilăriei lor, primele însuflețiri și emoții ale sufletului tânăr dornic de lumină și descoperitor de minuni, au fost date pradă ungurismului.

Tineri de talent și viitor, meniți să fie frunțași între frunțașii neamului nostru, au trebuit să se'ndoape. ani de-arândul, cu învățături ce nu-i priveau, cu îndemnuri isvorâte din suflete streline și cu valori de mâna trela, care nu aveau nici măcar calitatea de a fi... românești. Datorită acestui trecut, intelectualul român din Ardealul de astăzi, adesea ignorează elementare cunoștințe privitoare la istoria, sau literatura românească, — cunoscute oricărui copil de școală, — și limba lui împetrișată cu oribile germanisme și maghiarisme, este cu desăvârșire neînțeleasă unui muntean, moldovean, sau basarabean.

Firește, toate acestea sunt urmări firești ale vieții pe care am trăit-o. Nu poate fi tras nimeni la răspundere că a trebuit să cunoască în școli pe toți Káman-ii, Ulász'ó-ii și Lajos-ii istoriei maghiare, pe toți scriitorii și scribii unguri, cari au comis proză sau versuri, — ignorând nu numai cultura noastră națională, dar și chiar cea a marilor națiuni.

În schimb, am fost siliți să cunoaștem toate nulițăile unei culturi atât de modeste, ca cea ungurească. A trebuit să ne sinucidem citind kilometrul Zriniasz, să admirăm muschii lui Toldi care arăta drumul spre Buda cu o stea ca a carului și să învingem, eroinic, plictiseala ce ne cuprindea la r- prezentația înacritei piese Bánk Bán..

Vechea Ungarie era o țară înconjurată cu zid chinezesc. Oficialitatea, presa și școala ridicau în slavă toate nebuniile și nulițăile un-

gurești, de vreme ce manifestațiunile culturale și sociale ale marilor popoare din Apus, erau tratate cu o indiferență vecină cu disprețul...

Și muți, foarte mulți sunt cei cari cunosc bine, vai, prea bine pe Balint Balassa, dar n'au învățat cine e Lamartine, cunosc pe Kazinczy, dar ingnorează pe Jean Jacques Rousseau și fără să știe ce au scris Henri Bergson, Renan, Anatole France sau Charles Maurras, citează cu îngânfare încrezuta bazaconiile sociologice ale celebrului Zoltán Szász...

Noi, românii, eram jinuți, firește, într'o stare de inferioritate socială, politică și intelectuală, care a intrat uneori atât de adânc în suflete, încât mulți o păstrează drept amintire din trecut, chiar și astăzi, când interesul consolidării țării ne cere cât mai multe calități de element dominant.

Ași putea aduce multe exemple cu câtă stăruință urmărea oficialitatea ungurească să convingă elementele tinere, de inferioritatea rasei noastre. Urmărind cu sete scopul maghiarizării, ea s'a folosit de cele mai rafinate și inteligent alese mijloace de convertire, sperând că la urmă — scârbiți de tot e valah — ne vom arunca cu sete în brațele maghiarismului mântuitor.

Argumentele contra noastră erau cu nesfârșită dibăcie plasate în cărțile de știință, în ziare, în revistele ilustrate, în literatură, în sfârșit pretutindenea...

În prefața unei ediții ungurești a operelor lui Strindberg, — de pildă — am citit că *lacheul* din „Fröken Iulia” a trăit cu adevărat și, stabilindu-se în România, a devenit în cursul unui an, om de stat.

Cărțile de școală erau pline de citațiuni tendențioase culese din literaturile streine, spre a ne descuraja, — căci știau că batjocurile de sursă ungurească, deci interesată, au mai puțină trecere. Astfel, îmi amintesc că, într'o carte de Istorie universală, se afla o citațune din scriitorul Caterly care susținuse că „Prințul Stirbey era un bun gospodar și, mai ales, om cinstit, lucru rar, *dacă nu necunoscut* în Muntenia de atunci”... O carte de citire, atrăgea stăruitor atenția elevilor asupra următorului vers atribuit lui Victor Hugo :

„La Roumanie

— produit des fruits sans saveur

— des fleurs sans odeur,

— des femmes sans pudeur,

— des hommes sans honneur“.

În astfel de împrejurări și, dat fiind faptul că această educație dura ani îndelungați, în sufletul unora a intrat un fel de sfială nelămurită, o rușine, că sunt români. S'au lăsat influențați de cele spuse, s'au descurajat, s'au demoralizat și *le a intrat în sânge* conștiința inferiorității noastre etnice.

Acești oameni de plâns, au început să creadă orbiș că ungurii ar fi niște supra-oameni, iar noi, valahii, creați de Dumnezeu anume pentru a le fi slugi, — suntem datori a ne închina pėjurei ungurești și a tolera orice...

În România mare, unguriții, — atât de numeroși în orașele nordice ale Ardealului, — reprezintă o reală primejdie națională și politică. Fără să se vadă meteahna și se cred ireproșabili. Faptul că o parte a sufletului și interesului lor intelectual se îndreaptă spre Budapesta, îi face să creadă că sunt... internaționali, europeni, oameni culți, cu vederi largi, etc. Dumnezeu știe ce-și mai închipuie în creierul lor zăpăcit! Ei nu văd că numai vechea și ticăloasă legendă a inferiorității românești le vorbește și îi îndeamnă la rușinoase atitudini de minoritari...

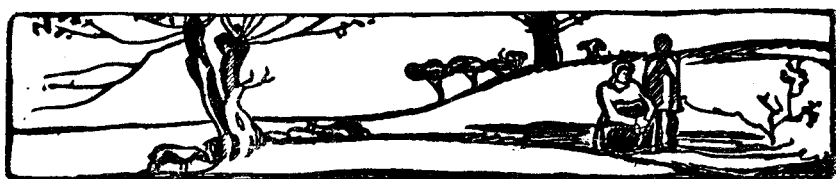
Îi caracterizează o tendință de a deprecia tot ce românesc și „fără românească”, pe toate terenurile. Fac — ori când și cu orice prilej — tâmpite comparații între stările de ieri și cele de azi, după cea mai apotrylană mentalitate, iar când adoptă, fără modificări, toate calomniile stăpânilor de odinioară, își dau aere de oameni... cu vederi largi și înaintate!

* * *

Acești oameni pe care — durere — nu-l putem trece de-o dată în nici o hală de vechituri a Ardealului nostru în plină și revoluționară transformare națională, socială și economică, vor muri fără să știe că au trăit înzădar și că, după unire, *cu dreptate n'au fost luați în seamă* de cei cari conduc — cu înțelepciune — destinele naștrii noastre.

CORNELIU I. CODARCEA

Săptămâna Literară

Conflictul moral dela „Gândirea“

Un poet despre poeți și poezie. Istoria literaturii române în ungurește

Revista craioveană „Flamura“ (Nr. 7—8 pe August și Septembrie) relevă conflictul care pare a fi ivit în sânul redactorilor și colaboratorilor revistei Gândirea, împărțiți în două tabere, deoparte prozatorii tradiționaliști, de cealaltă parte poeții expresioniști. În numărul de pe Malu—lunie, recenzentul revistelor pomenia nu fără oarecare răutate despre „versurile greoaie din ultima vreme ale dlui Blaga“, deși revista publica între un sănătos articol de analiză al dlui Rădulescu Motru și proza tradiționalistă a lui Cezar Petrescu, tocmai una din cele mai „greoaie“ poezii ale dlui Lucian Blaga. Și „Flamura“ se întreabă mirată: Ce să fie? S'a convins „Gândirea că poezia dlui Blaga nu mai merge în paginile sale și vrea să o scoată dintre scoarțele ei, sau recenzentul revistei e luat-o razna, de capul lui?

Mirarea revistei craiovene este firească. E înadevăr reobișnuit lucru ca un colaborator permanent al unei reviste să fie recomandat în cronică aceleiași reviste în felul făcut de recenzentul „Gândirei“. Dar lucrul nu este inexplicabil. Cine a urmărit cu atenție această revistă nu se poate să nu fi fost frapat de contradicția care reiese totdeauna din atitudinea ei mărturisită și literatura pe care o adăpostește. Proza, în beletristică și în studii este accentuat tradiționalistă; poezia în rare cazuri urmează aceeași cale. Până la mutarea revistei la București, când d. Nickifor Crainic s'a alăturat conducerii redacționale, accentuând nota tradiționalistă în luminoase articole și studii, tradiționalismul Gândirei se mărturisia discret din atitudinea ei critică în recenzii și însemnări, precum și din proza beletristică pe care o publica.

Atunci însă s'a petrecut un fapt ciudat. Dintre poeții, cari fără a fi propriu zis tradiționaliști, dar cari păstrau o justă cumpănă între

atitudinea revistei și expresionismul greoi al versurilor dlui Blaga, n'a mai rămas credincios revistei niciunul. Rând pe rând și-au retras colaborarea și Demostene Botez, și Ion Pillat și chiar d. Nichifor Crainic, poetul devenit teoretician al tradiționalismului. D. Blaga a rămas singurul poet constant al „Gândirii“.

Fatai distanța a fost mărită. Poezia lui Blaga, acceptată dar nu și apreciată în redacția „Gândirii“ — și aceasta dela întemeierea revistei, fapt la care Blaga n'are niciun alt titlu de drept, decât acela al colaborării — prin izolarea ei în proza tradiționalistă a revistei, a început să supere. Conflictul acesta moral mocnea de mult acolo. Potolit la Cluj, după o scurtă răbufnire, care s'a ascuns mulțimei pentru a nu strica revistei, încă prea tânără pe atunci, el răsuflă astăzi prin spărturile cronicei. „Poezia greoaie“ sau, mai just, eseuismul versificat al lui Blaga a început să preseze în pereții tradiționalismului Gândirii, iar ceea ce a făcut recenzentul revistelor nu este deloc o greșială, după cum nici în faptul că Blaga semna în acelaș număr câteva versuri cu suc de mac pentru adormit pruncii, nu era ceva extraordinar. Singurul lucru deosebit în această mică chestiune literară este numai faptul că „Gândirea“ începe a spune despre Blaga poetul, ceea ce de foarte multă vreme gândește.

* * *

Intr'un interview literar acordat „Adevărului Literar“, poetul leșan, dl Demostene Botez exprimă juste gânduri despre unele momente literare și despre unii scriitori, dela noi și de aiurea. Considerat multă vreme ca simbolist, dsa arată cum s'a format sub directa influență a lui Eminescu cu care are afinități sufletești. Pentru a se personaliza, și-a căutat forme noi de exprimare numai, dar-fondul l-a rămas acelaș. Lirismul dsale simplu este o dovadă.

Vorbind despre evoluția poeziei românești, dsa găsește pe adevăratul novator în d. Tudor Arghezi. D. Minulescu are numai meritul de a fi discreditat poezia convențională și decorativă, ceea ce, spune dsa, este totuși un merit.

Urmându-și evoluția, poezia a ajuns la versul liber, căutându-și noui înlesniri de exprimare, și aceasta pentru că „senzațiile s'au ascuțit, s'au divizat și multiplicat la infinit. Pentru exprimarea lor sau „numai“ pentru o mai ușoară exprimare a lor a fost găsit versul liber și tot ele au adus „imaginismul“ de care se plâng criticii. Dar aici ajungem la alt aspect al chestiei... Am impresia că poezia începe să fie din ce în ce mai puțin apreciată și cerută de cititorii de literatură, tocmai pentru că cine mai poate face azi poezie are o senzibilitate excepțională, care nu mai interesează nici nu mai poate fi simțită de o majoritate apreciabilă. Disproporția între producția diferitelor genuri literare se poate observa mai ales în străinătate. În Franța este o mare abundență a geniului roman, a eseului și o mișcare pur intelectualistă foarte pronunțată. În ceiace privește poezia actuală însă, nu se poate cita ca nou decât Paul Valery. Și totuși eclipsa poeziei franceze pare

ciudată acum când în genul romanului predomină cu succes un fel de neo-romantism.“

Dacă părerile dlui Demostene Botez nu pot fi numai decât juste, și nu pot fi pentru că acuitatea sensorială e a veacului nu numai a indivizilor, observația e totuși interesantă din punctul de vedere al justificării versului liber, firește, atunci când versul liber exprimă poetic și nu este pur și simplu farsă.

Nu mai puțin interesante sunt observațiunile sale asupra convenționalismului care se desprinde din literatura dramatică în versuri, păreri pe cari le împărtășim în întregime. Grotescul situațiilor, născut din nevoia de a exprima în versuri fapte cu totul prozaice, condamnă definitiv această literatură convențională.

* * *

Dr. Arpad Bitay ne trimite cartea scoasă de dsa în ungurește după istoria literaturii române. E o lucrare mai veche, care abia acum ne cade la îndemână, dar prin aceasta nu mai puțin prețioasă. Eru-ditul profesor de la liceul „Marianum“ este o veche cunoștință a noastră. Traducerile sale din românește în ungurește și din ungurește în românește dovedesc un fin discernământ literar și o mare dragoste de a deschide largi căi de cunoaștere și respect reciproc între noi și concetățenii noștri unguri.

În lucrarea de față dsa recomandă intelectualității maghiare cu multă căldură și pricepere literatura românească dela începuturile ei până astăzi. Împărțită metodic pe capitole, se vorbește acolo despre codicele Voronețian, despre opera lui Varlam mitropolitul, despre Dosofteiu și Antim Ivireanu. Cronicarii ocupă un capitol special cu bune exemplificații. De asemenea și școala latinistă.

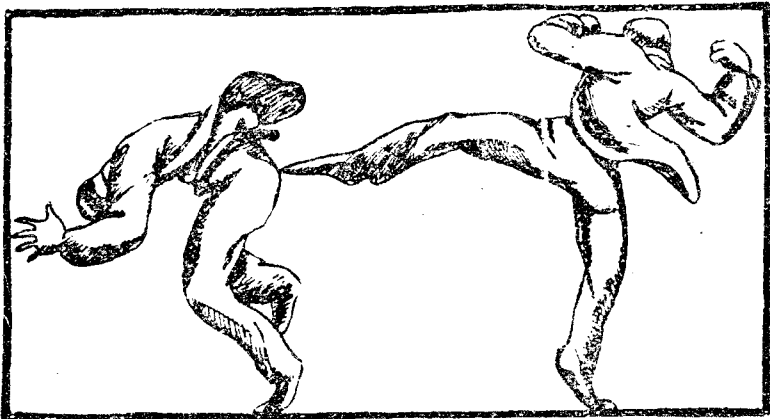
Începuturi literaturii culte și îndrumătorii sunt poate prea sumar redată în Asachi, Eliade Rădulescu, Kogălniceanu și Alexandri, dar destul de clar expuse. Nu înțelegem însă ce caută Eminescu în capitolul despre spiritul critic, din care lipsește Gherea. De asemenea nu ni se pare cea mai potrivită împărțirea, în așezarea lui Creangă între Vlăhuță și George Coșbuc.

Evoluția prozei este analizată cu înțelegere și fericit începută dela Costache Negruzzi. Analiza dsale însă se oprește la d. Ion Agârbiceanu, probabil gândindu-se că prozatorii contemporani dela d. Liviu Rebreanu sunt cunoscuți din literatura carentă.

În capitolul rezervat poeziei lipsa lui Eminescu, Macedonschi, Cerna, Arghezi și M-nulescu va trebui completată la o viitoare ediție, pentru că înseamnă a se frustra educația publicului maghiar cult de momente importante în evoluția poeziei românești. De asemenea va trebui să se urmărească și curentele literare cari s'au perindat în ultimii 50-60 de ani, pentru a se încheia just trecutul nostru literar.

Cu toate lipsurile ei, inerente unei prime încercări, lucrarea dlui dr. Bitay ne face încontestabile servicii și autorul merită pentru aceasta toată recunoștința noastră.

D. I. CUCU

INSEMNĂRI

Bărnăuțiu, candidat de episcop. Într'un articol bine scris, publicat în ultimul număr al revistei „Cultura creștină” dl profesor Coriolan Suciu ne dă prețioase informații despre interesul ce Simion Bărnăuțiu l-a purtat bisericii sale și după depărțerea lui din Transilvania. Cu toate-că gravul conflict ce l-a avut cu episcopul Leményi îl determinaseră să părăsească clerul, în scrisorile ce el le adresa prietenilor de-acasă nu uita să-și exprime păreri, — uneori foarte la locul lor, — asupra zămăntărilor din biserica română unită. Influența lui a fost covârșitoare și cu prilejul algerii de episcop al Făgărașului după renunțarea lui Leményi. În 18 Noiembrie 1863 avocatul Ioan Maniu din Șimleu, răspunzând unei scrisori a lui Bărnăuțiu din 28 Octombrie, îi scrie „*Vocea Dvoastre a făcut pe dl Ștufușiu, fost vicariu al Silvaniei, episcop al Făgărașului*”.

Înprejurarea acesta a contribuit ca

unii fruntași români uniți să-i ceară sprijinul și cu prilejul altor complexități de scaun episcopesc. Același Ioan Maniu îi cere sprijin, pentru ridicarea la demnitatea de episcop al Gherlei a viitorului său sacru *Coroianu*, vicarul de pe atunci al Șimleului. „La toată întâmplarea, — scrie Maniu lui Bărnăuțiu, — vă rog scrieți Domnului Mitropolit, care acum e în Viena la Reichsrat, cumcă să lucre cu toate puterile spre alegerea sau denumirea lui Coroianu, preotului celui mai modest al națiunii noastre”. Iar la călcâiul scrisorii: „spuneți-mi de veți putea face ceva pași pentru Domnul Coroianu, și aceea, că la cari români ați scris în respectul acesta?”

Bărnăuțiu însă nu se însufeția în aceeași măsură pentru Coroianu. În scrisorile sale către Maniu, deși pentru acesta are elogioase cuvinte nu uita să arete și însușirile celorlalți aspiranți, oameni vrednici, și ei. De aceea,

intervenția pe lângă Șulufiu a rămas pium dezideriu a lui Maniu.

În 2 Ianuarie 1864 Maniu adresează lui Bărnuțiu o altă scrisoare, pe care dl Coriolan Suciu o publică în întregime, și în care îl încunoștințează că credincioșii din jurul Lăpușului sunt determinați a-l chema acasă din străinătate și a-l alege episcop în eparhia Gherlei și îl roagă să se declare, că în cazul acesta primi va dignitatea oferită? În scrisoare se mai spune că toți românii sunt gata a-l proclama de episcop.

Răspunsul lui Bărnuțiu la această scrisoare nu se cunoaște. Poze, nici n'a mai dat vre-un răspuns în scris. Istovit de boală, după patru luni el a venit în Ardeal, dar nu ca să-și așeze mitra pe cap, ci ca să-și dea sufletul, încă pe drum spre satul său natal.

Caractere. În discursurile rostite cu prilejul inaugurării noului an școlar aproape toți directorii școalelor secundare au reimprospătat cuvintele răposatului rege Carol, rostite tot cu prilejul unui început de an școlar: *avem nevoie de oameni de știință, dar mai presus de toate de caractere.* E o frază, care a indicat pentru toate timpurile principala menire a școlii secundare de-a da elevilor o bună educație. Știință, oricât ar fi de vastă, dacă nu e înfrățită cu buna educație e ca un trup fără de suflet. Știința creiază pe cărturari și pe savanți, iar pe oamenii de caracter numai educația. Cea dintâi trebuie să fie corolar celei de-al doilea, și întors.

Cuvintele celui dintâi rege al României, tot atât de actuale și în zilele noastre, ca și atunci, vor afla oare răspuns în zidurile școalelor secundare? Se va vedea. Corpul didactic al acestor școale se află în fața unui războiu greu, care, va avea, poate, o durată mai lungă decât orice alte

războaie. Dar izbânda va fi cu atât mai strălucită....

Groparii ideli naționale. Îndată după adunarea comitetului executiv al partidului național, d. Iuliu Maniu s'a grăbit să cheme la sine pe reprezentantul agenției de presă „Rapid“ și să-i declare următoarele:

„Partidul fusionat a adoptat în întregime — ca program — hotărârile dela Alba-Iulia. Înțelegți ce importanță covârșitoare are această hotărâre pentru minoritățile dela noi! Până în timpul din urmă, hotărârile dela Alba-Iulia au fost sprijinite numai de ardeleni (?), de vreme ce astăzi punerea lor în aplicare este cerută de întreagă opinie publică e țării (?)

Pentru ca „opiniunea publică a țării“ să vadă ce intențiuni îi atribue d. Iuliu Maniu, vom reproduce textual punctul 2 al așa ziselor hotărâri dela Alba-Iulia:

„Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie, prin indivizi din sânul său, și fiecare popor va primi drept de reprezentare în Corpurile legiuitoare și la guvernarea țării, în proporția cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.“

Nesocotita promisiune a d-lui Iuliu Maniu de a da minorităților *„deplină libertate națională“*, — oare știe d-sa care e noțiunea deplinei libertăți naționale? — și *„drept la guvernarea țării“*, este reprodușă, firește, de întreaga presă sionistă din Ardeal, care nu-și mai începe în piele de bucurie.

Noi însă credem că această bucurie este prematură. Înainte de fi puse în aplicare punctele dela Alba-Iulia, va spune ce are de spus nu numai iudeomaghiarimea care ne asurzește cu ovașunile ei, ci și milioanele românești

ale acestei țări, pălmuite și batjocorite în sentimentele lor naționale de câțiva politicieni inconștienți și zăpăciți.

Spre o eră nouă. Partidele național și țăranist au dreptul să se bucure de isprava lor. Au pertractat ani de zile, și în toamna asta, s'au unit. Trebuia să se contopească — mișmașul eșia și mai bun. Bucuria lor e deci legitimă. Și expresia bucuriei își are locul. Dar de ce, mă rog și frumos și mult, anunță „Patria” că din aceasta unire, sau contopire, se va face o eră nouă. Nici mai mult și nici mai puțin: o eră nouă. După obișnuita căsătorie între simpli muritori, rezultă din veacuri o viață nouă și încă alte câteva vieți noi. Aici din mariajul necontopit, deși indivizibil, se va deschide ca o cortină desfășurată în larg o eră nouă. Ce o mai fi și asta? Nu vedem cum și de ce tocmai o eră. Putem spune cu certitudine — că doar ne cunoaștem oamenii, domnule dragă, — că din aceasta necontopită dar indivizibilă conviețuire politică se va naște un foarte simplu și un foarte vechiu lucru: o neînțelege de prințipiuri la început după aceia pertractări, apoi iarăși pertractări și din noi pertractări, și pertractări și pertractări și pertractări și petr... Și nimic alceva. Asta se chiamă eră nouă?

Cartea e un lux. Cică asta ar fi concepția guvernului actual, despre carte. Și scrie, și combate o ceată de ziaristi din opoziție concepția guvernului, fără să-și dea seamă că împinge să deschidă o ușa deschisă. S'ar fi putut spune asta în timpul liberalilor, cari zideau școli, dacă nu ne înșelăm, mai mult imagineare, iar când puneau temelii vreunei școli în realitate semăna leit cu școala normală de fete de la Predeal. Dar să spui că guver-

nul actual consideră cartea ca un lux, înseamnă să uiți că este prin atâți intelectuali distinși din care e alcătuit, aparatul de largă și adâncă cultură a țării întregi. Te prinde sila să stai să dovedești că două și cu două fac patru.

Că e un lux cartea pentru capetele pe care ereditatea le-a condamnat să poarte în ele întunec și ignoranță, cine se poate îndoi de asta. E un lux, cum e lux tichia simplă și cea de măr-găritar pe o chelia definitiv stabilită. Iar de atâtea ori, cartea nu e numai un lux, ci devine prilej de snobism. Pe unii îi pierde ca de pildă în asemănarea următoare: se întâmplă să spună cineva unei fete de bucătăreasă că e frumoasă. Incântată de acest compliment, domnișoara accelerat și vertiginos se avântă spre pieptul brav al ordonanței din vecini; iar dacă are înclinări spre virtute, rămâne incremenită în poza ei de frumusețe, și atât de insensibilă apoi la solicitările peșitorilor și mirilor eventuali încât rămâne toată viața nemăritată. Atât e de periculoasă cartea — când nu e numai un lux — pentru descendența din bucătări sau bucătărese (în sens direct sau figurat). Nu e oare o primejdie cartea pentru atâți „scriitori”, „ziariști”, și „publiciști” — ca să nu amintim și de alte categorii intelectuale, cari fără să aibă ce e într'adevăr necesar pentru a fi scriitori, ziaristi și publiciști, afară de o elementară cunoaștere a abecedarului, fără acest lux, ar fi fost oameni foarte folositori și părinților lor și societății? N'ați văzut dulgheri și cizmari și tinichigii, care critică și combat și discută pe Gambetta și pe Wilson, pentru că știu numai să deosebească i de i?

Nu e numai un lux cartea, dar e de atâtea ori și o primejdie.